

2. Наявність порушення слуху ускладнює процес становлення особистості. Відставання у розвитку мовлення, пізнавальної діяльності викликає проблеми в спілкуванні дітей зі зниженим слухом, а також їхню тривожність.

2. Важливе значення для мовленнєвого розвитку дітей зі зниженим слухом відіграє природна потреба дитини у спілкуванні. Це - те підґрунтя, на якому вибудовується система навчання мовлення Дитина, зацікавлена у спілкуванні, охоче засвоює мовлення як універсальний засіб спілкування.

3. Із розвитком мовлення у дитини пов'язується і формування її як особистості в цілому.

4. Науково доведено, що словесного мовлення може бути частково заміщене жестовою мовою.

Важлива роль жестової мови у комунікативному і когнітивному розвитку дитини не залишає жодних сумнівів щодо цього. Питання про розвиток жестової мови в умовах родинного спілкування і особливості продукування візуально-рухових комплексів є досить актуальним і виявляє значний інтерес дослідників.

5. Відсутність мовлення не є природним наслідком глухоти: ми маємо налаштуватися на дитину зі зниженим слухом, яка намагається виразити себе у відповідній модальності. Батьки мають право і повинні знати про існування візуальної мови, яка ґрунтується на візуально-жестовому вираженні, і для її вивчення, і для використання якої у дитини немає перешкод для самовираження і розуміння інших.

Перспективи подальших досліджень. Ми усвідомлюємо, що теоретичний аналіз наукової літератури по проблемі дослідження не вичерпує усієї глибини дослідження. Подальші наші наукові розвідки спрямовані на дослідження взаємозв'язку рівня тривожності та рівня розвитку комунікативних здібностей у дітей зі зниженням слуху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божик Л.М. Підліток на шляху до себе /Л. М. Божик // Шкільний світ, 2000. – №5. – 2-3с.
2. Вереніч Н. Особливості тривожності сучасних підлітків / Н. Вареніч // Психолог, 2004. – №23-24. – 41-42 с.
3. Качаєва А. Шкільна тривожність: її вплив на розвиток учня/ А Качаєва // Психолог, 2000– № 13. – 3-4 с.
4. Коцур Н. І. Психогієна: Навчальний посібник / Н.І. Коцур, Л.С. Гармаш – Чернівці: Книги 21ст., 2005. – 4-100 с.
5. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник /В.П.Кутішенко. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 6-128 с.
6. Лемещук В. Р. Динаміка соціальних страхів сучасних підлітків /В.Р.Лемчук // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – №12. – с.
7. Омельчинко Я. Психологічна допомога дітям з тривожними станами /Я.Омельченко, З. Кісарчук. – К.: Шкільний світ. 2008. – 100-112 с.
8. Осадько О. Страх тривоги: специфіка психологічної допомоги / О. Осадько // Психолог. – 2004. – № 13. – 9-12 с.
9. Прихожан А. М. Причини, профілактика і подолання тривожності /А.М.Прихожан // Психологічна наука і освіта. – 1998. – № 2. – 11-17 с.
10. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П. П. Горностая, Т. М.Титаренко. – Київ: Рута, 2001. – 300-320 с.
11. Савчин М. В. Вікова психологія: Підручник /М.В.Савчин, ПП.Василенко. Київ: «Академвидав», 2005. – 340-360 с.
12. Сак Т.В. Виховання дитини з порушенням слуху в умовах сім'ї/ Т.В.Сак. Київ: «Науковий світ», 2009. – 43-99 с.

Сукмановська М.

Науковий керівнику – доц. Андрійчук І. П.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ДО ТВОРЧОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Науковий сенс дослідження універсальних особистісних характеристик творчої особистості полягає в тому, що воно спрямоване на розкриття природи та психологічного механізму творчості як форми існування дитини незалежно від виду діяльності і забезпечує можливість використання законів творчості для удосконалення технології навчання. Тому проблема творчості дітей молодшого шкільного віку, обрана для дослідження, є актуальною і в психологічному аспекті.

У своїх дослідженнях такі вчені, як Б.Г. Ананьєв, Л.С. Виготський, Дж. Гілфорд, В.М. Екземплярський, Е. Клапаред, Г.С. Костюк, Е. Мейман, Дж. Рензуллі, С.Л. Рубінштейн переконують, що без належної активності молодших школярів у навчальному процесі не можуть бути успішними засвоєння знань, пізнавальний розвиток, а виховання – повноцінним.

Проблема мотивації досліджується у психології досить широко (С. Рубінштейн, Л. Виготський, О. Леонтьєв, Л. Божович, Г. Костюк, П. Якобсон, Х. Хекхаузен, Є. Ільїн, О. Лазурський, М. Матюхіна, А. Маркова, Т. Гордєєва, М. Боришевський, Ю. Гільбух, С. Максименко, Д. Узнадзе, В. Семиченко, Ю. Швалб, Ж. Піаже, У. Джемс, та ін.), своєрідний погляд на мотивацію мали і представники гуманістичної психології (З. Фройд, К. Юнг, К. Роджерс, Г. Олпорт), але незважаючи на велику кількість робіт у цій галузі, її не можна вважати повністю вирішеною.

Метою статті є теоретичний аналіз психологічних особливостей мотивації до творчості молодших школярів.

Актуальність дослідження. Аналіз накопиченого наукового фонду свідчить, що створення сприятливих умов для розвитку мотивації до творчості учнів значною мірою визначається змістом навчального матеріалу, застосуванням у навчально-виховному процесі активних форм і методів навчання, які сприяють розвитку дивергентного мислення, проблемного бачення, фантазії й уяви.

Проблема мотивації є однією із ключових проблем психології. Ми виходимо з тези, що творчість є складним соціально-психологічним явищем. Щоб вона виявлялась на особистісному рівні, її необхідно формувати, розвивати, стимулювати, а іноді й примушувати особу до творчої діяльності. На творчість особистості впливають не лише суб'єктивні, тобто планомірні, цілеспрямовані дії, а й об'єктивні умови її існування. Творчість завжди мотивована. Мотиваційна сфера як рушійна сила людської поведінки, посідає провідне місце у структурі особистості. Вона зумовлює її спрямованість, характер, емоції, діяльність, соціальні ролі й установки, впливає практично на всі психологічні процеси. Мотив – це не лише спонукання до діяльності, а й суб'єктивна підстава для її здійснення.

У дитини, в якій розвинута мотивація до творчості, чітко проявляється творча активність, як інтегративна якість індивіда, представлена широким комплексом інтелектуальних, емоційних, характерологічних властивостей, що забезпечують можливість діяти творчо під час розв'язання будь-якої проблемної ситуації або навчальної задачі і гарантують оригінальність, ефективність та позитивний результат даної діяльності.

Творча активність особистості, її формування та ще більшою мірою реалізація залежать від розвиненості мотиваційної структури. Такі соціальні явища, з одного боку, як знання, навички, вміння, звички, з іншого – ідеали, інтереси, установки, цінності, переконання, є основою творчої активності особистості. Творчий потенціал носить комплексний характер і виявляється на всіх рівнях індивідуальності: біопсихологічному, психологічному, соціальному і духовному. Як феномен, що розвивається творчий потенціал має специфічні підструктури, взаємодія яких забезпечує сталість і цілісність творчих проявів людини, його динаміку в цілому.

З розвитком психологічної науки існували різні теорії стосовно проблеми мотивації. Вивченням її різних аспектів цікавилися як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Зупинимось на аналізі їх поглядів детальніше [3].

Щодо біхевіористичної теорії мотивації, то її основоположники вважали, що термін «мотивація» є дуже загальним і недостатньо науковим. Біхевіористи пояснюють поведінку через схему «стимул-реакція», розглядаючи подразник як джерело реакції організму. Для них проблема мотивації не є важливою, так як з їхньої точки зору, динамічною умовою поведінки є реакції організму, його здатність специфічним чином відповідати на подразник. Виходячи з цього мотивацію стали розуміти, як стан, функція якого полягає у зниженні порогу реактивності організму на деякі подразники.

У руслі біологізаторської теорії до поняття «мотивації» вчені звертаються лише для пояснення причин активності організму, і в цьому випадку про мотивацію говорять як про мобілізацію енергії. Жан Піаже говорив, що інтерес дитини до чогось нового, є мотивом дослідницької діяльності, яку він називає «активним експериментом і знаходженням нових можливостей» [4, с.26]. У цей час у дитини, в якій є певний інтерес до теми, що вивчається, виникає бажання досліджувати, розширювати власний кругозір шляхом отримання нової інформації.

Якщо в У. Джемса мотивація пов'язана з усвідомленим прийняттям рішення, то у З. Фрейда та інших представників психоаналітичної теорії мотивації, провідну роль відігравали несвідомі процеси. Досить цікаву точку зору на проблему мотивації знаходимо у представника психоаналітичного підходу К. Юнга, який стверджував, що мотиваційною силою особистості є прагнення досягти кінцевої життєвої мети – повної реалізації свого «Я». Процес досягнення цієї мети спрямований на особливий результат – «здобуття самості». Самість К. Юнг вважав найголовнішим архетипом, що втілює в собі єдність свідомого та несвідомого, гармонію та баланс різних протилежних елементів психіки.

Свої погляди на мотивацію мали також і представники гуманістичної психології – К. Роджерс та Г. Олпорт [5]. У своїй концепції особистості К. Роджерс висунув гіпотезу, за якою поведінка людини спрямовується та підтримується єдиним мотивом, який він назвав тенденцією до актуалізації – це властива організму тенденція розвивати всі свої здібності, щоб зберегти та розвинути свою особистість. Ця фундаментальна тенденція і є єдиним мотивом, властивим людині, і для пояснення поведінки особистості жодні інші специфічні мотиви, на думку К. Роджерса, більше не потрібні. Будь-які інші потреби та мотиви можна пояснити як один із проявів тенденції актуалізації.

Для пояснення мотивації особистості Г. Олпорт ввів поняття функціональної автономії – стану, коли поведінка, орієнтована на досягнення певного результату, стає самоцінною і починає приносити задоволення сама по собі, без досягнення тих або інших цілей, для яких вона була потрібна раніше. Основним критерієм функціональної автономії мотивів є: актуальний мотив функціонально-автономний до того часу, поки

шукає нові цілі.

З поглядів Л.І. Божович випливає, що цілісна структура особистості визначається, перш за все, її спрямованістю, основою якої є гіпотеза про ієрархію мотивів. А сама ця основа складається зі сформованої у процесі життя стійкої домінуючої системи мотивів, у якій провідні мотиви підпорядковують собі інші й визначають будову мотиваційної сфери людини [1].

На думку В.М. Тимошенко, провідними в структурі навчальної мотивації є комунікативні, пізнавальні та соціальні мотиви, найбільш дієвим серед яких є мотив досягнення – прагнення до успіху в професійній діяльності. О.М. Леонт'єв підкреслює, що педагог має право самостійно вирішувати, на який вид мотивації учнів слід покладатися насамперед – на комунікативний, пізнавальний, естетичний чи ігровий. У концепції О.М. Леонт'єва підкреслено особливий смислотворчий аспект мотивації. Термін «мотив», за вченим, означає те об'єктивне, в чому конкретизується потреба в даних умовах і на що спрямовується діяльність. О.М. Леонт'єв вводить поняття «зрушення мотивів»: дитина під впливом певного мотиву починає виконувати дію, а потім виконує її заради неї самої. У даному разі мотив немовби зміщується на ціль, а дія перетворюється у діяльність.

На жаль, сьогодні існує дефіцит знань щодо особливостей поведінки і мислення творчих дітей, їхнього особистого розвитку. Крім того, ще не повною мірою враховується і той факт, що через свої особистісні особливості такі діти дуже чутливі до неадекватних оцінок та негативних дій щодо них. На практиці досить часто використовуються традиційні підходи до розвитку творчості молодших школярів, які недостатньо враховують їх психологічні особливості, підміняють справді творчу діяльність репродуктивною тощо. А це, як зазначає Т.В. Дудкевич, становить серйозний бар'єр для повноцінного розкриття природного потенціалу дітей в найбільш сензитивні періоди розвитку їх особистості [2, с.90].

Спираючись на результати наукових досліджень, можна стверджувати, що рівень творчої особистості молодшого школяра характеризується: самостійністю, гнучкістю, винахідливістю, глибиною думки, дотепністю, кмітливістю. Головною ознакою творчої особистості вважаються індивідуально-психологічні особливості дітей, які відповідають вимогам творчої діяльності і є умовою її успішного виконання.

Можна визначити такі специфічні особливості творчих здібностей молодших школярів: висока пізнавальна активність; допитливість, прагнення створити нове; самостійність у розв'язанні нових завдань, у пошуку оригінальних рішень; швидкість засвоєння нової інформації, висока швидкість перебігу розумових процесів; схильність до широкодіапазонного використання своїх знань, швидке опанування уміннями, навичками, прийомами; фантазування, схильність до творчої інтерпретації.

Для української психолого-педагогічної науки властивий пошук оптимального поєднання впливу дорослого із прагненням дитини до самовираження і самодіяльної творчості (І.М. Біла, В.О. Моляко). Для розвитку дитячої творчості необхідна підтримка дорослих, заохочення допитливості дітей, їх експериментування пошукових дій, оригінальних рішень, виходу за межі зразка.

Висновки. З викладеного вище зрозуміло, що такому питанню, як мотивація, надається велике значення у психологічній літературі, кількість поглядів і думок стосовно цього досить велика. Спільним для різних підходів є те, що мотивація розглядається як певна рушійна сила, яка спонукає дитину до дій. Щоб розвинути до високого рівня творчість учнів молодшого шкільного віку, доцільно: впроваджувати відкриті методи навчання, що передбачають дискусії, оригінальні експерименти, учнівські проекти, тощо; організувати процес навчання із залученням учнів до наукового пошуку і використання отриманих знань на практиці; створювати творчу атмосферу в процесі навчання, яка позитивно впливає на появу нових, оригінальних ідей, що є однією з головних умов розвитку мотивації до творчості молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божович Л. И. Познавательные интересы и пути их изучения / Л. И. Божович. – М., 1995. – 250 с.
2. Дудкевич Т. В. Теорія і практика розвивально-корекційної роботи психолога / Т. В. Дудкевич. – К.: КНТ, 2017. – 265 с.
3. Лапіна Г. О. Формування мотивації навчання молодших школярів / Г. О. Лапіна // Початкове навчання та виховання: Науково – методичний журнал. - Харків, 2011. – № 25. – С. 2-25.
4. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте. – [Пособие для учителя] / А. К. Маркова. – М.: Просвещение, 1983. – 96 с.
5. Столяренко О.Б. Психологія особистості: [підручник] / О. Б. Столяренко. - К., 2008. – 321 с.